

Dr. M. Sait Akman

TEPAV Ticaret Çalışmaları Merkezi Kıdemli Analisti

Ticarette “korunma önlemleri” ve korumacılık: Ek vergi yoluyla ithalatın kısılması hedefe ulaştırır mı?

Küresel krizin de etkisiyle düşen talebin dünya ticaretinde bir yavaşlamaya yol açtığı malum. Ancak ticaretteki bu daralmanın en önemli nedeninin ülkelerin artan korumacı uygulamaları olduğu unutulmamalıdır. Uluslararası kurumların verilerine göre, Türkiye de bu dönemde ticaret politikasında korumacılığa sıkça başvuran ülkeler arasında yer almakta. Ek gümrük vergisi ile sonuçlanan ve adil ticarete karşı uygulanan korunma (safeguard) önlemi ya da haksız rekabete karşı uygulanan anti-dumping vergisi gibi uygulamaların olağan hale geldiği görülmekte. Ancak, bu tercihlerde temel hedefin -sıklıkla ifade edilenin aksine- yerli üretimi geliştirmek ya da küresel anlamda rekabetçi hale getirmek olmadığı da anlaşılıyor. En azından politika uygulama araçları bunu açıkça ortaya koymakta.

Giriş

Bilindiği üzere, 5 Aralık 2014 tarihinde Ekonomi Bakanlığı başta Vestel olmak üzere yerli telefon üreticilerinin şikâyeti üzerine bir korunma önlemi soruşturması başlattı. Bu soruşturmanın 6 aylık uzatma sonrasında 2016 yılı başına kadar tamamlanması ve büyük bir ihtimalle ithal ürünlere "ek vergi" konulması şeklinde sonuçlanması beklenmektedir. Bu durumda 7 inç'in altındaki ithal cep telefonlarını satın alan tüketiciler daha yüksek maliyetlere katlanmak zorunda kalacak. İlave vergi ileri modellerde fiyatları oransal olarak daha da yükselecektir.

Ekonomi Bakanlığı konuya ilişkin Tebliğ'inde¹ belirttiği gibi yerli üreticilerden gelen ve GTİP (Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu) 8517.12.00.00.11 olan "alıcısı bulunan verici portatif (cellular) telsiz telefon cihazları"nda ithalatta son yıllarda artış olduğu ve yerli üretimin ithalattan ciddi zarar gördüğü ve ciddi zarar tehdidinde maruz kaldığı yönündeki başvurularını dikkate almış, ve yaptığı ön inceleme sonrasında bu üründe ithalatta artış görüldüğü ve ekonomik göstergelerde bozulma olduğu tespiti sonucu soruşturma açmaya karar vermişti. Benzer soruşturma kararları İran menşeli "alçak yoğunluk polietilen" ve "düz cam"; ve farklı ülkelerden gelen "porselen ve seramikten sofraya ve mutfak eşyası" ile "duvar kağıtları" için de açıldı². Yakın zamanda bazı önlemlerin sürelerinin de uzatıldığı görülmekte.

Türkiye'nin ticaret politikası savunma önlemleri

Cep telefonları dışındaki birçok sektörde, sektör temsilcileri ya da firmaların başvuruları üzerine, Ekonomi Bakanlığı'nın ilgili mevzuata dayanarak benzer korunma önlemi (safeguard) soruşturması başlattığı görülmekte. Bu soruşturmaların çok büyük bir bölümü "ciddi zarar" ya da "ciddi zarar tehdidi" tespit edilerek ek mali yükümlülük (vergi) ile sonuçlanmıştır.

Özellikle küresel krizin de etkisiyle 2008 yılından itibaren soruşturma sayısında ciddi artış gözlenmektedir. Bu önlemlerin tekstilden, bavula; gözlük çerçevesinden, kırtasiyeye; hırdavat malzemelerinden çiviye kadar 100'ün üzerinde ürün yelpazesini kapsamaktadır. Son dönemlerde sonuçlanan soruşturmalar sonrasında tekstil ürünlerinde % 20'ler civarında; sandık, bavul, çanta vb. ürünlerde % 30; ev tekstili, yatak örtüsü vb. % 50, çelik tel, ızgara vb. ürünlerde ise % 25 ek vergi getirilmiştir.

¹ İthalatta Korunma Önlemlerine İlişkin Tebliğ (Tebliğ No:2014/10), Resmi Gazete, Sayı 29196, 5 Aralık 2014.

² Bkz. http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/ithalat/ticaretPolitikasiSav/ithalat-KorunmaOnlemleri?_afLoop=830732286090286&_afWindowMode=0&_afWindowId=10g5ftrilf_431#!%40%40%3F_afWindowId%3D10g5ftrilf_431%26_afLoop%3D830732286090286%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D10g5ftrilf_546

Ekonomi Bakanlığı yönetiminin açıklamalarından anlaşıldığı kadarıyla başka sektörlerde de yeni ek vergiler yolda. Başlatılan soruşturmaların müspet sonuçlanması ve ilave vergi getirilmesi ile sonuçlanması beklenmektedir.

Söz konusu ek vergiler, Türkiye'yi korunma önlemlerini en aktif uygulayan ülkelerden birisi haline getirmiştir. 2008'den bu yana yıllık soruşturma sayısında ciddi bir artış meydana geldiği görülmektedir.

Türkiye'nin küresel kriz sonrası dönemde devreye soktuğu korumacı yöntemlerin önemli bir bölümünü ithalata karşı *ticareti politikası savunma önlemleri* (*trade defence measures*) oluşturmaktadır (Grafik 1). Bu önlemler genel olarak iki ana gruba ayrılmaktadır: İthalatta haksız rekabete karşı uygulanan *anti-damping* ve *anti-sübvansiyon (telafi edici) vergileri*, ile adil ticaret kuralları çerçevesinde artan ithalatın yerli sanayi üzerindeki etkisini gidermeye yönelik *korunma önlemleri (safeguard)*. Bahsi geçen önlemler yönetsel olarak birbirine benzer soruşturmalar sonrası uygulanmakla beraber, amaç itibarıyla farklılıklar içerir.

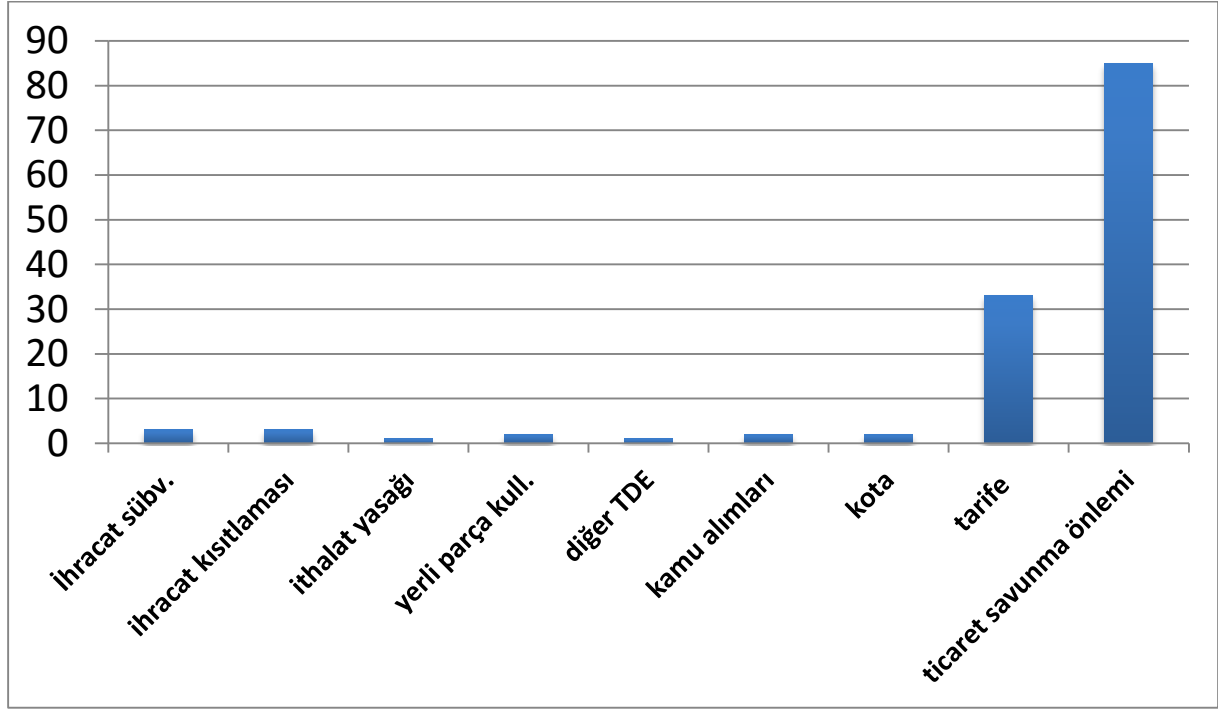
Anti-damping soruşturması ithal ürünün kendi piyasasında satılan fiyatın ya da maliyetinin altında ve genellikle yerli üreticileri ileride piyasadan silmeyi amaçlayan ve "haksız bir rekabet" yaratan "yıkıcı" bir stratejiye karşı uygulanır. Ancak, her damping eylemi sonunda bir anti-damping vergisi ile sonuçlanmayabilir. Zira dampingli ithalatın yerli sanayi üzerinde "maddi zarar" yaratması ve aralarında bir "nedensellik ilişkisi" olması beklenir. Genellikle ülkelerin soruşturmalarda damping bulgusu karşısında diğer şartları çok kolay ortaya koymaya çalıştıkları ve anti-damping vergisine sık başvurdukları bilinmektedir.

Korunma önlemi ise, haksız rekabetten ziyade, ithalatın yarattığı rekabet karşısında zorlanan üreticilere sağlanan bir koruma olması nedeniyle genellikle meşruiyeti daha fazla sorgulanan, uygulama şartları daha ağır bir tedbirdir. Bu nedenle örneğin, DTÖ'nün kuruluşundan 2007'ye kadar olan dönemde DTÖ verilerine göre anti-damping önlemlerinin sayısı korunma önlemlerine göre 10 kat fazladır.

Bununla birlikte, ülkelerin hangi önlemi almak daha kolaysa ona yönelmekte olduğu ve çoğu zaman bu önlemleri birbirini ikame edecek şekilde kullandıkları bilinmektedir. Bu durum, 2008'den itibaren kriz sonrası dönemde korunma uygulamalarında da ciddi bir artış beraberinde getirmiştir³. Bu yıllardan itibaren Türkiye ve diğer ülkelerin korunma önlemleri almak konusunda daha rahat hareket etmeye başladıkları söylenebilir.

Şekil 1. Türkiye'nin uyguladığı ticaret politikası savunma önlemleri

³ DTÖ Temyiz Organı *US-Steel Safeguard* davasında Rusya ve Asya krizlerini, ithalatta artışın yerli üretici üzerinde yarattığı beklenmedik gelişmeler olarak kabul ettiği hatırlanmalıdır.

Kaynak: Global Trade Alert, <http://www.globaltradealert.org/site-statistics> Erişim tarihi: 28 Temmuz 2015.

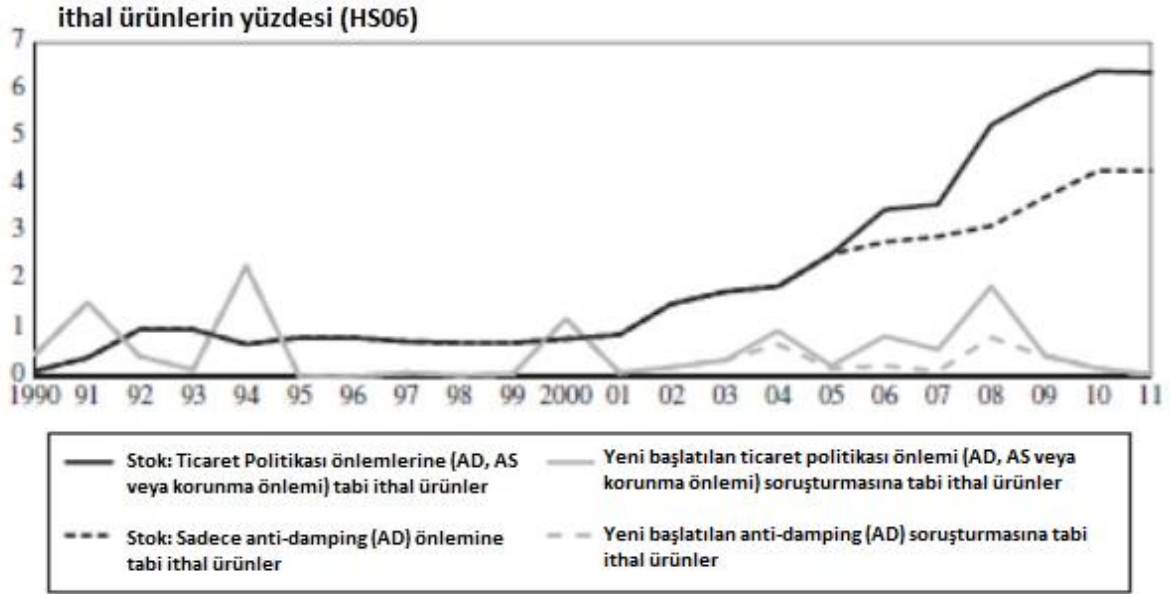
Kriz döneminde başka ülkelerin de ithalata karşı benzer savunma araçlarını (esneklikleri) kullanmak suretiyle korumacı politikalar benimsedikleri bilinmektedir. Özellikle G20 ülkelerinin ithalatta haksız rekabetin önlenmesi (*anti-damping* ve *anti-sübvansiyon* vergileri) ve *korunma önlemleri* (safeguard) uygulamaları yeniden yükselişe geçmiştir. Bununla birlikte, dünya ithalatındaki payı % 1,5 kadar olan Türkiye'nin kriz sonrası dönemde tüm dünyada uygulanan 1600 civarındaki önlemden 86'sını uygulaması (tüm ticaret savunma önlemlerinin % 5,3'ü) dikkat çekicidir. İthalatın yerli endüstri ve istihdamda yarattığı olumsuz etki karşısında, özellikle kriz dönemlerinde belli bir hassasiyetin ortaya çıkması ve bu tür korumacı reflexlerin artması doğal olmakla birlikte, krizden etkilenmediği ifade edilen bir ülkede bu önlemlerin nedeninin özenle açıklanması gerekir.

Bown'a (2014) göre⁴ Türkiye'de ticaret politikası savunma önlemlerinde her iktisadi krizi takiben (1994, 1999 ve 2008) bir artış meydana gelmektedir. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren ve özellikle 2008'deki küresel kriz sonrası bu türden önlemlere tabi ithalatın toplamında ciddi bir artış belirmiştir (bkz. Şekil 2). Diğer taraftan, küresel krizin ilk etkisini göstermeye başladığı dönemde başlatılan tüm "korunma önlemi" soruşturmaları müspet sonuçlanmıştır. Bu dönemde ticaret politikası önlemlerine tabi olan ithalatın

⁴ C. Bown (2014), 'Trade Policy Flexibilities and Turkey: Tariffs, Anti-dumping, Safeguard and WTO Dispute Settlement', *The World Economy*, 37(2), ss. 193-218.

payı HS6 bazında % 6'ya ulaşmıştır⁵. Özellikle 2000'li yıllarla birlikte önlem kapsamına giren ürün ve sektör bazında artışlar meydana gelmiştir.

Şekil 2. Türkiye'de geçici ticari önlemlerden etkilenen imalat sanayi ithalatı, 1990-2011

Kaynak: Bown (2014), s. 202.

DTÖ verilerine göre son 3 yıl içinde dünya ticaretinde G-20 ülkeleri tarafından açılan anti-damping soruşturmalarının sayısı 321'dir. Bunlardan 29 adedinin (% 9'u) Türkiye tarafından başlatılmış ve büyük bir çoğunluğunun nihai vergi ile sonuçlanmış girişimler olduğu görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. G-20 ülkelerinde başlatılan anti-damping soruşturmaları

G-20 üyesi ülke	1 Ekim 2012 – 30 Nisan 2013	1 Ekim 2013 – 30 Nisan 2014	1 Ekim 2014 – 30 Nisan 2015
Arjantin	14	4	5
Avustralya	5	15	12
Brezilya	18	35	10
Kanada	5	-	1
Çin	4	2	3

⁵ B. Karacaovalı (2011), "Turkey: Temporary Trade Barriers as Resistance to Trade Liberalisation with the EU", *Fordham Discussion Papers*, 2011-02.

Avrupa Birliği	4	2	6
Hindistan	15	15	28
Endonezya	-	-	6
Japonya	-	1	-
Güney Kore	4	6	2
Meksika	4	2	10
Rusya Fed.	-	4	2
Güney Afrika Cum.	3	5	-
Türkiye	9	4	16
ABD	3	23	14
TOPLAM	88	118	115

Kaynak: WTO Report on G-20 Trade Measures (Mid-October 2014 to Mid-May 2015), 12 June 2015, *Erişim tarihi: 28 Temmuz 2015.*

https://www.wto.org/english/news_e/news15_e/g20_wto_report_june15_e.pdf

Türkiye, yine DTÖ verilerine göre son yıllarda anti-damping önlemine sıklıkla başvuran ülkeler arasında yer almaktadır. 2000'li yıllardan itibaren Türkiye bu önlemi en fazla uygulayan ülkeler arasında genellikle ilk 10 ülke arasında yer almıştır. 2007 yılı sonunda 93 olan soruşturma sayısı 2011 yılında 118'e çıkmıştır⁶. 2014 yılında Türkiye anti-damping önlemine başvuran ülkeler arasında 9. Sırada yer almıştır. Ancak, unutulmaması gereken bir diğer veri ise Türkiye'nin kendisinin de ihraç piyasalarında bu tür karşı önlemlere sık sık maruz kaldığıdır. Nitekim, 2014'de anti-damping vergisine en sık hedef olan 8. ülke konumundadır.

Diğer bir dikkat çeken konu ise ithalatta savunma araçlarının en çok Asya ülkelerinden gelen ürünlere karşı kullanılmasıdır. Bu ülkelerin başında Çin ve onu takiben Tayvan, Endonezya, Hindistan, Malezya, Tayland, G. Kore bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle Türkiye'de anti-damping, korunma önlemleri gibi araçlar esas itibarıyla Asya ülkelerine karşı uygulanmaktadır.

Ürün bazında en çok korumacılığa tabi olan sektörler ise başta demir ve çelik olmak üzere maden/metal ürünleri, tekstil, makine, kimyasal maddeler gelmektedir.

Son dönemlerde başvurulmuş soruşturma ve alınan önlemlere bakıldığında, Türkiye'nin sadece anti-damping'de değil, korunma önlemleri alanında da iddialı bir yere sahip olmaya başladığı söylenebilir. Ekonomi Bakanlığı verilerine göre, Türkiye'de halen 12 farklı üründe GTİP'e göre 27 mamül üzerinde korunma önlemi uygulaması devam

⁶ Bkz. DTÖ Türkiye Ticaret Politikası İnceleme Raporu, 2012, s. 46.

https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp359_e.htm

etmektedir. Buna ek olarak özellikle Çin'den gelen ithalat başta olmak üzere çok sayıda ürüne de ithalatta gözetim (*surveillance*) uygulanmaktadır.

Son dönemde, *cep telefonları* yanı sıra *alçak yoğunluklu polietilen (AYPE)*, *düzcamlar*, *kağıt* ve *porcelen ve seramikten mutfak eşyası* üzerinde de devam etmekte olan soruşturmalar açılmıştır. Tablo 2'den anlaşılacağı üzere, G-20 ülkeleri arasında korunma önlemleri kullanan ülkelere ilişkin verilere bakıldığında, Türkiye'nin de bu önleme başvuran ülkelere olduğu görülmektedir.

Tablo 2. G-20 ülkelerinde başlatılan korunma önlemi soruşturmaları

G-20 üyesi ülke	1 Ekim 2012 – 30 Nisan 2013	1 Ekim 2013 – 30 Nisan 2014	1 Ekim 2014 – 30 Nisan 2015
Hindistan	2	4	-
Endonezya	4	2	-
Rusya Fed.	1	-	-
Güney Afrika Cum.	2	-	-
Türkiye	1	-	3
TOPLAM	10	6	3

Kaynak: WTO Report on G-20 Trade Measures (Mid-October 2014 to Mid-May 2015), 12 June 2015, *Erişim tarihi: 28 Temmuz 2015*.
https://www.wto.org/english/news_e/news15_e/g20_wto_report_june15_e.pdf

Korunma önlemleri (safeguard) olarak konulan ek vergiler, Türkiye'nin normal şartlarda DTÖ bağlamında uyguladığı gümrük tarifesi oranlarının üzerinde rakamlara ulaşmakta ve ithalat üzerinde ciddi bir kısıtlayıcı etki yaratmaktadır.

Korunma önlemi hangi şartlar altında alınmakta?

İthalat mevzuatına⁷ göre "Bir malın benzer veya doğrudan rakip mallar üreten yerli üreticiler üzerinde *ciddi zarar* veya *ciddi zarar tehdidi* oluşturacak şekilde *artan miktar ve şartlarda* ithal edildiği hallerde *ülke yararı göz önüne alınarak*, yapılacak soruşturma sonucunda korunma önlemi alınabilir. Korunma önlemi; gümrük vergisinde artış yapılması, ek mali mükellefiyet getirilmesi, miktar/değer kısıtlaması, tarife kontenjanı uygulaması veya bunların birlikte uygulanması şeklinde olabilir."

İthalatta Korunma Önlemleri Kararı (Karar) zarar ve zarar tehdidini ortadan kaldırmak üzere; söz konusu zarar veya zarar tehdidiyle *sınırlı ve geçici olmak* kaydıyla, *uluslararası yükümlülükler ve ülke yararı* göz önüne alınarak korunma önlemi alınmasına olanak tanımaktadır.

⁷ İthalatta Korunma Önlemleri Hakkında Karar'ın (2004/7305) 6. Maddesi.

Korunma önlemine acil durumlarda ve ithalatın yerli üreticiler üzerinde yaratacağı beklenmedik olumsuz etkiyi gidermek amacıyla "istisnai" olarak başvurulması gerekir. Zira, Dünya Ticaret Örgütü kuralları bu gibi durumları serbest ticarettten "kaçış hükmü" olarak düzenlemektedir. DTÖ *Korunma Hükümleri Anlaşması* (Safeguard Agreement) bu tür bir önlem ancak çok gerekli durumlarda ve şartlar altında alınabilmesi için düzenlemeler getirmiştir⁸.

DTÖ kurallarına göre bir korunma tedbirinin alınabilmesi kısaca 3 şartın oluşmasını gerektirmektedir⁹:

- a. **İthalattaki artış** ve bunun **öngörülemeyen gelişmelere** bağlı olması;
- b. Yerli üretici üzerinde **ciddi bir zarar** ya da **ciddi bir zarar tehdidi** oluşturması ve
- c. Bu zararın ithalattaki artıştan kaynaklanması (**nedensellik**).

DTÖ Korunma Hükümleri Anlaşması'nın 2. Madde para.1'e göre ithalatın yerli üretime nazaran mutlak veya nisbi olarak çok yüksek miktarlarda seyretmesi beklenir. **İthalatta artış** konusunda bir eşik sınır ya da bir artış oranı belirlenmemiştir. Bu durum ithalatçı ülkelerin yetkili makamlarına ithalattaki gelişmeleri değerlendirmede bir takdir hakkı vermektedir. DTÖ kurallarına göre, ithalattaki artışın son dönemlerde ortaya çıkmış olması (*recent*); yeterince ani (*sudden*) ve yeterince keskin (*sharp*) bir şekilde tezahür etmesi beklenir¹⁰. O kadar ki yerli üretici bu (beklenmedik) arızı durum karşısında rekabet şartlarında uyum sağlayabilene kadar ithalat kısıtlanır. Yani ithalat miktarında her artış (mutlak ya da nisbi) böyle bir önlemi meşru kılmaz¹¹.

Bu konuda çerçeveyi, Türkiye'de cep telefonlarına karşı açılan soruşturmayı esas alarak değerlendirebiliriz. Cep telefonu ithalatının son 5 yıllık dönemde (2009'dan itibaren) yıllar itibarıyla % 11 civarında arttığı, ancak miktar (adet) olarak örneğin 2012 yılında düştüğü belirtilmektedir. Aynı şekilde dönemsel olarak da (1-9 Aylar) ithalatta özellikle 2011'den sonra bir düşüş görülmektedir. DTÖ Panel'i daha önce görülen bir davada ithalat miktarındaki artışın son dönemde ve yeterince ani, keskin ve belirgin sayılabilmesi için "farkedilebilir şekilde yukarı yönlü bir hareket" (discernible upward trend) olması

⁸ Korunma Hükümleri Anlaşması'nın hükümleri çoğu zaman muğlaklıklar ve boşluklar içermekte bu durum ülkeleri korunma önlemleri alma konusunda daha da teşvik edebilmektedir. Bununla birlikte Anlaşma hükümlerine aykırılıklar içeren kimi uygulamalar DTÖ'de Anlaşmazlıkların Çözümü mekanizmasına getirilmekte ve ilgili ithalatçı ülkeden uygulamasını düzeltmesi ve korunma önlemini kaldırması istenmektedir.

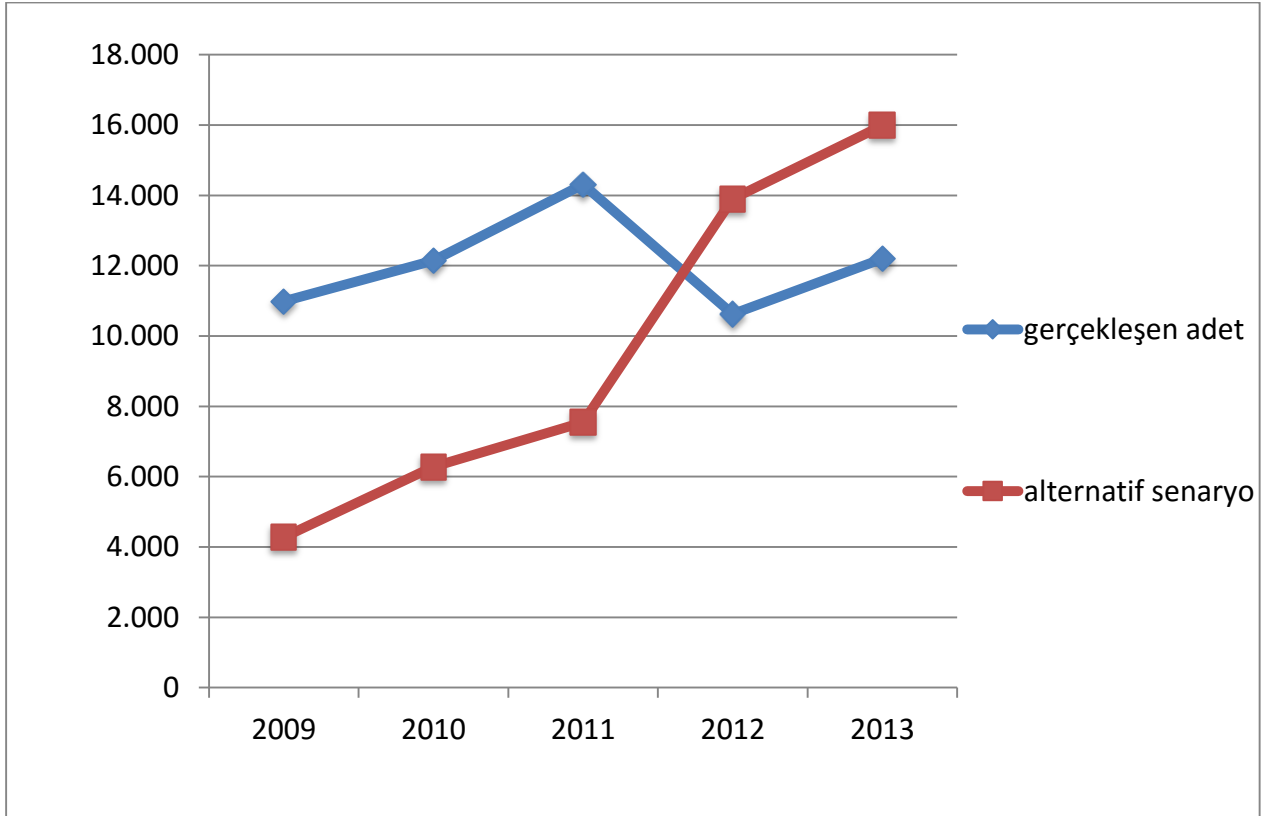
⁹ Bkz. P. van den Bossche, *The Law and Policy of the WTO: Text, Cases and Materials*, Cambridge: 2008, s. 674.

¹⁰ DTÖ Temyiz Organı, *Argentina-Footwear* davası, para.131.

¹¹ DTÖ Temyiz Organı, *US-Steel Safeguard* davası, para. 355.

gerektiğini vurgulamıştı¹². Oysa, cep telefonu soruşturmasına bakıldığında, Şekil 3'de görüleceği üzere gerçekleşen ithalat ile yukarıdaki şartları yerine getirmesi daha olası olan "alternatif" ithalat senaryosu arasında belirgin bir fark mevcuttur.

Şekil 3. Cep telefonunda mutlak ithalat ve alternatif ithalat senaryosu ile bir karşılaştırma (2009-2013 arası milyon adet olarak)

Son dönemde soruşturma açılan bir diğer ürün ise kağıt ithalatıdır. Yapılan incelemede ithalatta son dönemdeki artışın **öngörülemeden gelişmeye** bağlı olduğu iddia edilmektedir. Buna göre baskı, yazı ve fotokopi kağıtlarında "küresel üretimin düşüş seyrine girdiği dönemde ülkemizde pay sahibi ülkelerin ihrac miktarlarında öngörülemeden bir artış" olmuştur. Özellikle AB'de çıkan yeni Yönetmelik gereği AB'ye ithal edilen ağaç mamullerinde yasal kesimi garanti eden lisanslı ahşap ürünlerin ithalatına izin verilmiş olması 2010 tarihinden itibaren Endonezya menşeli ürünlerin AB yerine Türkiye'ye yönelmesine yol açmış ve ithalat artmıştır (2010 yılında bu ülkeden söz konusu ürünlerde yapılan toplam ithalat 27.3 milyon kg. dan 49.9 milyon kg'a çıkmıştır). Ancak, bu durumda AB mevzuatı ile tam uyumlu olmayan Brezilya ve Hindistan gibi ülkelerden yapılan ithalatta neden artış olmadığına da dikkate alınması gerekir (Bu ülkelerden ithalat aynı dönemde sırasıyla 30.3 ve 16.8 milyon kg. dan 3.2 ve 1.6 milyon

¹² DTÖ paneli, *Chile-Price Band System*, WT/DS/207/R., para.7.156.

kg.a düşmüştür). Bu durumda yetkili mercilerin "beklenmedik" ithalat artışına ilişkin açıklamalarını sadece korunma önlemi alabilmek amacına yönelik olduğu ifade edilmektedir.

Savunma önleminin esas gayesi ithalattan kaynaklanan **ciddi zararın** ya da **ciddi zarar tehdidinin** ortadan kaldırılmasıdır. Türk mevzuatında ciddi zarar "yerli üreticinin durumunda belirgin ve genel bir bozulmanın ortaya çıkması" şeklinde tarif edilmektedir. Bunu anlamak amacıyla ön inceleme ve soruşturmalarda, ithalatta mutlak ya da nispi bir artışın olup olmadığına, ithalat fiyatlarına, üretim, verimlilik, kapasite kullanımı, satışlar, pazar payı, kar/zarar ve istihdam gibi göstergelere bakılmaktadır.

Cep telefonlarına ilişkin başlatılan soruşturmada yer alan yerli üretime ilişkin ekonomik gösterge endeksine bakıldığında belirgin bir kötüleşmeden bahsetmek mümkün görünmemektedir. Zira soruşturmaya konu olan 8517.12.00.00.11 GTİP "Alıcısı bulunan verici portatif telsiz telefon cihazlarının" üretimine başvuru sahibi firma tarafından 2013 sonrası başlanmıştır. Cep telefonuna hakkında ön soruşturmaya ilişkin belgede ifade edildiği üzere, yerli üretim akıllı telefon 2013 yılında tasarlanıp üretilmeye başlanmıştır¹³. Dolayısıyla bu tarihten önceki döneme ait göstergelerin bu GTİP numarası ile tanımlanan ürün için kullanılmasının açıklanması gerekmektedir.

Her ne kadar akıllı telefonların üretimi daha önce geliştirilen tablet PC, etkileşimli tahta tasarımı, Notebook gibi tüketici elektroniği ürünlerine dayandırılrsa da bu ürünlerin soruşturma açılan akıllı telefonlar kategorisi ile "benzer" veya "doğrudan rakip" ürünler olduğu tartışmalıdır¹⁴.

DTÖ kuralları önlem sürenin 4 yıl olabileceğini ve gerekli hallerde uzatılabileceğini, ancak toplam sürenin 8 yılı aşamayacağını belirtmektedir (Korunma Hükümleri Anlaşması, Madde 7 para. 1-3). Bu süre zarfında yerli üreticilerin ithalatın getirdiği rekabet şartlarına uyum sağlaması (intibakı) beklenir. Anlaşmaya göre, korunma süresinin bir yılın üzerinde olduğu durumlarda ithalatçı ülkenin uyumu kolaylaştırması amacıyla söz konusu tedbirde tedrici bir liberalizasyon gerekmektedir. Yani korunma tedbiri sürekli aynı şekilde uygulanamaz ve zaman içinde ithal ürünlerin rekabetine uyum sağlayan sektöre sağlanan koruma azaltılmalıdır.

¹³ 'Cep Telefonu İthalatında Korunma Önlemi Uygulanmasına Yönelik Başvurunun Gizli Olmayan Özeti' için bkz. http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/ithalat/ticaretPolitikasiSav/ithalat-KorunmaOnlemleri?_afLoop=2673313856575&_afWindowMode=0&_afWindowId=q84vq0bah_119#!%40%40%3F_afWindowId%3Dq84vq0bah_119%26_afLoop%3D2673313856575%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3Dq84vq0bah_173

¹⁴ DTÖ hukukuna göre, bir yerli ürünün ithal ürüne 'benzer' veya 'doğrudan rekabet eden' olarak addedilmesi için ürünün fiziki karakterlerinin benzerliği, nihai kullanım amacı, ürüne ilişkin olarak tüketicinin alışkanlık ve tercihleri ve ürünün gümrük tarife sınıflaması gibi faktörler dikkate alınmaktadır.

Türk mevzuatına göre alınan bir önlemin **sınırlı** ve **geçici** olması gerekmektedir. Buna göre, önlem süresi 1 yılı değil ancak 3 yılı aştığı durumlarda uygulamanın hala gerekli olup olmadığının tespit edilmesi gerekmekte ve liberalleşme süresinin hızlandırılması için gözden geçirme başlatılmaktadır.

Türkiye'nin bu güne kadar uyguladığı korunma önlemlerinin hemen tamamında alınan önlemin (ek vergi ya da miktar kısıtlaması) takip eden dönemde de uzatıldığı ve toplam 8 yıllık sürenin neredeyse sonuna kadar kullanıldığını görüyoruz. Hatta mevzuatta bu sürenin 10 yılı bulabileceği belirtilmektedir (Yönetmelik, Madde 11, para. 3). Bu kurallar genellikle DTÖ üyesi ülkelerden ithalata uygulanmaktadır. İran gibi DTÖ üyesi olmayan ülkelere gelen ürünlere korunma süresinin 4 kez uzatılabildiği ve koruma süresinin örneğin cam eşya, çerçevesiz cam aynalar gibi ürünlerde toplamda 16 yıla ulaştığı gözlemlenmektedir. Söz konusu uzatmalar sektörün başvurusu üzerine veya resen yapılmaktadır.

Pek çok üründe alınan bir korunma önlemi bir kez başlatıldıktan sonra genellikle uzatmaya gidilmektedir. Örneğin, Türkiye'de küresel kriz sonrası dönemde (2008-2011) toplam 13 korunma önleminin 9 tanesi uzatma almıştır. Uygulamada başlatılan bir korunma önleminin büyük bir olasılıkla daha uzun süre devam ettiği görülmektedir. Cep telefonlarında gelebilecek ek verginin en fazla 5 yıl süreceği ifade edilmekle birlikte, bu süre sonunda verginin uzatılmayacağı garantisi yoktur. Bown'a (2014) göre, Türkiye'de politika uygulayıcıları bu gibi önlemleri zamanında kaldıramamaktadır¹⁵. Bu süre zarfında getirilen vergilerin yüksekliği dikkate alındığında ithalat üzerinde kısıtlayıcı bir etki oluşmakta, ithal miktarı düşmekte ve elbette bu durum yerli üreticilere avantaj sağlamaktadır. Doğal olarak bu etkinin sektörün rekabetçi ortama uyum gösterdiği şeklinde yorumlandığı görülmektedir. Türkiye'nin korunma önlemleri konusundaki tecrübesine bakıldığında, cep telefonlarında yakında konması beklenen ek vergilerin de uzun süreli olması beklenebilir.

Sektörün rekabete uyumu örneğin yeni modeller geliştirmesi, AR-GE faaliyetlerine ağırlık vermesi, faktör verimliliğini artırması gibi yollarla olabilecektir. Yani korunma önlemi alınan sektörlerde bu şartların aranması beklenir. Aksi takdirde korunma önlemleri basit bir korumacılığa indirgenecektir. Oysaki korunma önlemi sağlanan sektörlerin pek çoğunda yeni bir uzatmaya gidilmeden önce bu gibi uyum şartlarının tam olarak yerine getirilip getirilmediği tartışmalıdır. Ekonomik krizin de etkisiyle sektörün uyum sağlayamadığı ileri sürülerek önlem süresi uzatılmaktadır. Örneğin, elektrikli süpürgeler için uygulanan ek verginin uzatılması için yapılan başvuruda yerli üreticilerin ekonomik göstergeleri üzerinde meydana gelecek olan düzelmelerin ekonomik kriz nedeniyle

¹⁵ C. Bown (2014), s. 207.

zaman alacağı vurgulanmış ve 3 yıl daha uzatmaya gidilmesi yönünde kanaat oluşturulmuştu¹⁶.

Süresi uzatılan önlemin daha kısıtlayıcı olmaması beklenmekle birlikte bu liberalizasyon uygulamada genellikle çok küçük indirimler ya da kota artırımları yoluyla gerçekleşmektedir. Böylece DTÖ kurallarına uygun hareket edildiği düşünülmektedir. Örneğin, yürürlükte bulunan korunma önlemlerinden gözlük çerçevelerinde uygulanan ek verginin miktarı adet başına 1.75\$'dan 1.50\$'a; motosikletlerde adet başına 200\$'dan sırasıyla sonraki 3 yıl boyunca 155; 150 ve 145 dolara indirilmiştir. İthal kibritlerde uygulanan ek vergi ise kg. başına 1\$'dan 0.95 ve 0.90 dolara indirilmiştir.

Bir korunma önlemi alırken dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da böyle bir uygulamada **ülke yararının** gözetilmesidir. Ancak Türk mevzuatında gerek Karar'da gerek ise Yönetmelik'te bu kavramın nasıl ifade edilebileceği konusunda net bir ifade bulunmamaktadır. Ülke yararının ithalattan zarar gören yerli üreticilerin çıkarlarından ibaret olduğu şeklinde bir algı oluşmuştur. Bir örnek vermek gerekirse, 2011/1 ve 2011/2 sayılı tebliğler sonucu bazı ithal *tekstil ve hazır giyim* ürünlerinde başlatılan soruşturmalarda ülke yararı tanımlanırken -korunma altına alınan "tekstil ve hazır giyim sektörünün- milli gelirden aldığı pay, sağladığı istihdam ve yüksek ihracat potansiyeli ile ülke ekonomisinin lokomotif sektörlerinden birisi" olduğu vurgulanmıştır. Bu anlaşılabilir bir yaklaşım olmakla beraber kendi iç pazarında ithalat ile baş edemezken ihraç potansiyelini nasıl gerçekleştirebileceği ortaya konulmamaktadır. Diğer taraftan, "Türkiye'de yeterli üretim kapasitesinin olmadığı, üretim maliyetlerinin Uzak Doğu ülkeleri ile rekabet edemeyecek kadar yüksek olduğu ve önlem sonrası fiyatların artacağı, ihracatın düşeceği ve markalaşma sürecinin olumsuz etkileneceği" şeklinde ifade edilen karşı argümanlar ileri sürülmüştür. Ne var ki, soruşturma sonucundan bu argümanların dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır.

Aynı soruşturmada ayrıca "hazır giyim sektörü gittikçe artan oranda ithal mallara dayalı bir sanayi haline geldiği, tekstil ve konfeksiyon sektöründe iç talebin yerli ürünlere yönelmesinin doğrudan sanayi üretimine yansıtacağı ve uzun dönemde milli gelire, istihdama, döviz gelirlerine olumlu katkı yapacağı, öte yandan istihdamda yaşanacak artış, gelir etkisi ile dolaylı olarak iç talebin daha da canlanmasını sağlayacağı" vurgulanmaktadır. Bu rasyonel bir menfaat tanımı şeklinde kabul edilse bile sektöre uygulanacak korumaya müteakip sektörde artacak yatırımların istihdam ve milli gelir artışına nasıl yansıtılacağına sağlam bir şekilde gösterilmesi ile anlam kazanacaktır.

¹⁶ 8508.11.00.00.11 ve 8508.19.00.00.00 Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonlarında (GTİP) sınıflandırılan elektrikli süpürgelerin ithalatında uygulanan korunma önlemi Tebliği için bkz.

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/02/20100213.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/02/20100213.htm>

Ayrıca korumacılığın maliyetinin de dikkate alınması gerekir. Zira bu yaklaşımla teorik olarak hemen tüm ürünlerde ithalatın kısılarak kaynakların yerli üretime aktarılması mümkündür. Ancak ülke kaynakları kısıtlıdır ve sektörün rekabetçi olabilmesi tarife ve ek vergi gibi unsurlardan ziyade daha farklı politikaların tatbikine bağlıdır.

Korunma önlemlerinin yaygın olarak kabul görmesi, ithalat karşısında şu veya bu nedenle (genellikle de kendi tercih ve eksikliklerinden kaynaklanan nedenlerle) rekabet edemeyen yerli üreticileri bu tür önlemler konusunda daha da istekli (hatta iştahlı) hale getirebilmektedir. Son yıllarda ülkemizde ithalatın artış gösterdiği her sektörde korunma önlemi talep etmek olağan hale gelmiştir. İlgili merciler (İthalatta Korunma Önlemleri Değerlendirme Kurulu) soruşturma açılması ve önlem alınması için karar verirken, korunma önleminin tüketiciler, ihracatçı kesimler, ülke kaynaklarının tahsisine olan etkisi, eğer ürün bir ara malı ise bunu kullanan diğer sektörler, ülkenin diğer ülkelerle ticari ilişkilerinin geleceği gibi hususları da dikkate almalıdırlar. Unutulmamalıdır ki, korumacılık iktisadi olarak maliyetli bir tercihtir.

Bu bağlamda üzerinde durulması gereken en önemli konu, zararın artan ithalattan kaynaklanıp kaynaklanmadığının daha ciddi bir şekilde araştırılması olmalıdır. Ciddi zararın ve sektördeki ekonomik göstergelerin bozulmasını her durumda ithalat artışına bağlamak doğru bir yaklaşım olarak kabul edilmemelidir. Her ticaret anlaşması ithalatta artış getirebilir. Bu durumda Türkiye'nin ticarete serbestiye hiç gitmemesi, örneğin DTÖ müzakerelerinde hiç tarife tavizi vermemesi ya da hiçbir serbest ticaret anlaşmasına (STA) taraf olmaması gerekirdi. Burada esas olan zararın ithalat artışı ile arasındaki **nedensellik** ilişkisinin tam olarak kurulabilmesidir. Çoğu durumda sektördeki sıkıntıların kaynağı ithalattan ziyade rekabet edebilme konusunda gerekli önlem ve politikaların alınamamış olmasıdır. Zaten serbest ticaretin önemli bir faydası ülkeyi rekabetçi olabilmesi konusunda adım atmaya zorlaması değil midir?

Cep telefonu ithalatı soruşturmasında, ciddi zararın ithalata bağlandığı görülmektedir. Oysa cep telefonu ithalatındaki artışın temel nedenlerinden birisi yurt içi talepteki artıştır. Messerlin ve Fridh'e göre yurt içi talep ve yurt içi üretim arzı ile küresel arz birbirinden ayrı ele alınmalıdır ve yurt içi talepteki değişmeden ziyade küresel (ithalat) arzdaki değişim zarara yol açan etken olarak değerlendirilmelidir¹⁷. Buna benzer bir durumda DTÖ Panel'inin yerli üreticilerin artan talebi karşılayamadığı durumlarda ithalatın nasıl olup da zarara yol açabildiğini sorgulamış ve ithalatçı ülkeyi (Güney Kore) haksız bulmuştu¹⁸. Yine bir başka davada DTÖ Temyiz Organı, ithalat artışının ciddi zararın oluşması için tek

¹⁷ P. Messerlin ve H. Fridh (2006), 'The Agreement on Safeguards: Proposals for Change in the Light of the EC Steel Safeguards', *Journal of World Trade*, 40(4), s. 749-50.

¹⁸ DTÖ Paneli, *Korea-Dairy*. WT/DS/98/R.

başına yeterli olamayabileceğine hükmetmiştir¹⁹. Temyiz Organı'na göre, nedensellik bağı ancak ithalattaki artışın zarara katkı yapması ve bu katkının yeterince açık olması ile kurulabilir²⁰.

Türkiye'de açılan korunma önlemi soruşturmalarında "nedensellik" bağının -yukarıdaki örneklerde bahsedilen unsurlar da gözetildiğinde- ne ölçüde dikkate alındığı tartışmalıdır. İthalat verilerini kullanarak sektördeki ekonomik bozulmanın *ana nedenini* ithalata bağlamak yeterli bir titizliği yansıtmamaktadır.

"Ek vergi" hesabı tutar mı?

Daha önceki benzer uygulamalara bakıldığında korunma sağlanan ve ek vergi adı altında gümrük tarifesi ya da miktar kısıtlamasına tabi olan sektörlerde, yerli üretimin rekabet gücünde belirgin bir artış olmadığı anlaşılmaktadır.

Tabii burada hedef nedir onu da tartışmak gerekir. "Ek vergi" adı altında "ithalat patlamasına" karşı yerli üreticilerin menfaatleri savunulması saikiyle başlatılan uygulamalar konusunda ticaret teorisine atıfta bulunmak uygun olacaktır. Buna göre:

1. Amaç emeklemekte olan **bebek sanayinin kolları** ise bu işe korumacı uygulamalardan (tarife, kota vb.) önce, sanayi ve teknoloji politikasından başlamak gerekir. Zira burada sorun yerli üretimin küresel anlamda rekabetçi bir yapıya kavuşmasını ve rekabetçi olmasını sağlamak ise, bunu engelleyen faktörlerin ortadan kaldırılmasına öncelik verilmesi düşünülmelidir. "Ek vergi" adı altında uygulanacak korunma tedbirleri gümrük vergisi vb. ithalat üzerinde kısıtlayıcı etki yapan unsurlara yol açar ve yerli üreticinin iç pazarda daha fazla pay almasını sağlayabilir. Fakat bu durum rekabetçi olduğu anlamına gelmez. *Bu önlemler devam edebildiği sürece* suni bir rekabet imkânı sağlar. Ancak bunun 3 temel yan etkisi olur:

- a. **Tüketimde çarpıklık:** Tüketici artığı ve refahı ciddi şekilde düşer. Bu durum gelir düzeyi düşük kesimleri daha da olumsuz etkiler ve ciddi mali yük getirir. Dikkat edilecek olursa bu "ek vergi" genellikle tekstil, ev araç gereçleri, cam eşya, iplik, cep telefonu gibi standard getirildiği ürünlerde getirilmektedir. Bu durumda tüketicinin karşılaştığı fiyat artışı "marjinal tüketim eğilimi" görece yüksek olan dar gelirli kesimlere, varlıklı kesimlere

¹⁹ *US Wheat Gluten*, WT/DS/166/R. ve *US Lamb Meat*, WT/DS/178/R.

²⁰ *US Wheat Gluten*, WT/DS/166/AB/R, para.67. Bkz. Yong-Shik Lee (2002), 'Safeguard Measures: Why Are They Not Applied Consistently With the Rules?', *Journal of World Trade*, 36(4), ss. 656.

nazaran daha fazla etki yaratmaktadır. Yani "ek vergi" yoluyla korumacılık dar gelirliyi tüketicileri da kötü etkilemektedir.

- b. **İç piyasa odaklı üretim:** Getirilen ek vergi korunan yerli firmaların pazar avantajı elde etmelerine ve bilhassa iç piyasaya yönelik üretime yönelmelerine yol açar. Bir başka ifadeyle, tarife, kota vb. uygulamalar sektördeki yerli firmaları küresel anlamda düşünmekten ziyade Türkiye odaklı hale getirir. Halbuki ihracat ve dışa açılma esas alınmalıdır.
- c. **Faktör yoğunluğunun düşük kalması:** Kaynak tahsisinde ciddi sıkıntı oluşur. Gümrük tarifesi (ek vergi vb.), koruma altına alınan sektörlerde tam olarak neye ihtiyaç olduğuna bakılmaksızın genel bir destek sağlar. Örneğin sektörün ihtiyacı teknolojik yatırım veya inovasyon olabilir. Ne var ki, tarife sektördeki tüm girdilere (emek, sermaye, ara malı) koruma sağladığı için bu üretim faktörlerine olan talep artar. Ancak ülke kaynakları teknoloji yerine rekabetçi olmayan faktör ve sektörlerle aktarılmış olur.

Mevcut haliyle bu uygulamanın yavru sanayinin gelişiminden ziyade literatürde "rant kollama" olarak adlandırılan riske dönüşmesi söz konusu olabilir²¹. İç piyasada korunan sektörler rekabetçi olmak için uğraşmak yerine mevcut korunma uygulamalarının daha uzun süre devam etmesi için uğraşmaya başlarlar. Nitekim yürürlüğe giren hemen bütün korunma önlemlerinin tekrar tekrar (örneğin camdan mamul sofrada 4. kez) uzatılmasının talep edildiği görülmektedir. Oysa makroekonomik şartların düzelmesi ya da rekabetçiliğin kazanılması ile uygulamanın da sonlanması gerekmektedir. Türkiye'de küresel krizin olumsuz etkilerinin azalması sonrasında dahi uygulamaların sürdüğü görülmektedir²².

Eğer amaç ithalatın hızlı artışı karşısında yerli sanayicilerde oluşan **zararın ya da zarar tehdidinin ortadan kaldırılması** ise bu durumda korunma önlemi (safeguard) olarak ek vergi kararı Türkiye'nin DTÖ ve uluslararası taahhütleri çerçevesinde yapılmalıdır. DTÖ'nün Korunma Hükümleri Anlaşması uyarınca bu türden önlemler, belli şartlar yerine getirilerek yapılabilir.

Elbette Türkiye bunların farkında, ancak Anlaşma gereği yerli sanayide oluşan zararın nasıl ortadan kaldırılacağına dair somut ve ikna edici bir planın da sunulması gerekir. "Ek vergi"nin yerli üreticinin zararını ve kaybını ne şekilde gidereceği açıklanmalıdır. Ayrıca, bu türden önlem alan ya da aldığı önlemin süresini uzatan bir DTÖ üyesi ülke Korunma Hükümleri Anlaşması'na göre (Madde 8, para. 2-3) diğer ülkelerin belli bir süre

²¹ Bkz. C. Rowley, R. Tollison ve G. Tullock (ed.), *The Political Economy of Rent-Seeking*, Amsterdam: Kluwer Academic Publishers, 1989.

²² C. Bown (2014), s. 209.

sonra (3 yıl) eşdeğer başka taahhütlerini askıya alması sonucu ile karşılaşabilir. Buna göre, Türkiye'nin ithalatını kısıtladığı bir ülke Türk ihraç ürünleri için verdiği tarife tavizleri vb. geri çekebilir.

Buradan hareketle, konunun bir de dış ilişkiler boyutu bulunduğu akılda tutulmalıdır. Sağlam bir argümana dayanmadan atılacak ve sadece korumacı bir saik ile başlatılan bir uygulama Türkiye'yi uluslararası ticaret ilişkilerinde ve DTÖ bağlamında da zora sokabilir. Bu nedenle, soruşturmaya tabi olan ürünlerin menşei olan Çin ve G. Kore gibi ülkelerin Türk ihraç ürünlerine karşı uygulamakta gecikmeyeceği misillemelere de hazırlıklı olunmalıdır. Her ne kadar DTÖ kurallarına göre bu işi kılıfına sokmaya çalışsak dahi yine de karşı hamlelere açık olmak gerekecektir.

Cep telefonları konusunda getirilen iddialardan birisi de yerli şirketlere karşı ithal ürünlerden kaynaklanan bir **haksız rekabetin** olduğudur. Böyle bir durum ürünün ya maliyetinin altında ithal edilmesi veya ihracatçı ülkelerin üreticilerine yasal olmayan özel destekler vererek haksız rekabet imkanı sağlaması demektir. Türkiye'nin böyle bir durumda *korunma önlemi* yerine bir *anti-damping* ya da *anti-sübvansiyon soruşturması* açması gerekecektir. Her ne kadar ticaret politikası savunma araçlarının pratikte birbirlerinin yerine kullanıldıkları görülse dahi, anti-damping önlemi piyasaya zarar verecek bir haksız rekabete karşı daha meşru ve kabul görebilecek bir savunma fırsatı yaratır.

Nasıl bir ticaret politikası?

Şurası muhakkak ki, her ithalat teorik olarak yerli üretici üzerinde olumsuz bir etki yaratacaktır. Bu zaten rekabetin gereğidir. Bu nedenle, her durumda korumacı eyleme başvurmak serbest piyasa ve serbest ticaret fikriyle bağdaşmayacağından hareketle daha dikkatli olmakta yarar vardır. Burada yapılması gereken, yerli üreticilerin ekonomik göstergelerindeki bozulmanın ithalat kaynaklı olduğunu somut olarak belirlemek (nedensellik), bu bozulmanın yaratacağı etkilerin telafisini ise mümkünse ticaret politikasından önce başka politika tercihleri ile sağlayabilmek olmalıdır.

Ticaret politikası yerli üreticilerin talep ettiği önlemleri almaktan ibaret değildir. Elbette, ithalatın ani artışı karşısında yerli sanayinin görebileceği ve telafi edemeyeceği zararı; hatta oluşabilecek bir zarar tehdidini önceden bertaraf etmek ve bu amaçla önlem almak pek çok ülkenin tevessül ettiği bir uygulamadır. Hatta yukarıda da bahsedildiği üzere, dünyada bu türden araçlara meyletmeyen gelişmiş bir ekonomi yok gibidir. Ne var ki, tercih edilen bir "ticaret politikası aracı" amaca hizmet edebilmelidir. Kolay uygulanabildiği için belirli politika araçlarını alışkanlık haline getirmek amaca ulaştırmak bir yana ısrarcı bir korumacılık haline dönüşebilir. Böylece, yerli malı ve ekonomiyi korumak bahanesiyle belirli kesimlerin eline imtiyazlar (rant) verilmesine yol açan yasal düzenlemelere dönüşebilir. Bu durum Türk sanayinin gelişmesine fayda temin etmediği gibi ülke ihracatına da katkı sağlamayacaktır.

Ticarette "korunma önlemleri" ve korumacılık: Ek vergi yoluyla ithalatın kısılması hedefe ulaştırır mı?

Ticaret politikası bir yandan sanayi, üretim, faktör verimliliği, teknoloji, AR-GE, yenilikçilik, nitelikli emek, fikri mülkiyetin korunması, vergi, yatırım ve rekabet gibi diğer politika alanları ve unsurlar ile birlikte ve koordineli şekilde uygulanmalıdır.

Ayrıca, uluslararası ticaret kuralları ve ticari partnerlerimizin gösterebileceği karşı tepkiler de göz ardı edilmemelidir. Lee'ye (2002) göre "korunma hükümlerinin korumacı amaçları tatmin edecek şekilde ve meşru iktisadi/yasal zeminden yoksun olarak uygulanan siyasi araçlar haline dönüşmesi diğer ülkeleri de benzer önlemleri almaya itecektir"²³.

Uluslararası ticarete ve serbest piyasa koşulları altında rekabetçiliği artırmak ve sektörlerin küresel gelişmelere uyumunu sağlamak sadece korumacı politikalar ile çözülebilecek kadar basit bir konu değildir.

²³ Y.S. Lee (2002), s. 673.

Ticarette "korunma önlemleri" ve korumacılık: Ek vergi yoluyla ithalatın kısılması hedefe ulaştırır mı?

Ek Tablo. Yürürlükte bulunan korunma önlemleri

Madde ismi	Menşé ülke	Önlem	Önlem başlangıç tarihi	Uzatma				Önlem bitiş tarihi
				1.dönem	2.dönem	3.dönem	4.dönem	
Gözlük çerçeveleri	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük	Ocak 2008 (3\$/adet)	1.75 – 2 \$ Mart 2014-2015	1.50 – 1.75 \$ Mart 2015-2016	-	-	Mart 2016
Seyahat çantaları el çantaları vb.	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük	Mart 2008 (3\$/adet)	2.4 \$/Kg. Maks. 3.5\$/adet Nisan 2014-2015	2.3 \$/Kg. Maks. 3.25 \$/adet Nisan 2015-2016	-	-	Nisan 2016
Cam eşya	İran	Ek mali yüküm. /Miktar kısıtlaması	Mayıs 2002 (5.8 milyon adet kota)	Haziran 2014- Haziran 2015 1.255.000 Net kg.	Haziran 2015- Haziran 2016 1.267.000 Net kg.	Haziran 2016- Haziran 2017 1.280.226 Net kg.	Haziran 2017- Haziran 2018 1.293.028 Net kg.	Haziran 2018
Bazı elektrikli aletler	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük	Kasım 2008 5-8 \$/adet	3-5 \$/adet Kasım 2013-2014	2.5 - 4.5 \$/adet Kasım 2014- 2015	-	-	Kasım 2015
Naylon iplik	İran	Ek mali yükümlülük	Temmuz 2006 1.5 \$/kg.	1.225 \$/kg. Ağustos 2012-2013	1.2 \$/kg. Ağustos 2013-2014	1.175 \$/kg. Ağustos 2014-2015	-	Ağustos 2015
Kibritler	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük	Aralık 2009 1 \$/net kg. Maks.3.1 \$/kg.	1 \$/net kg. Maks. 3.1 \$/kg. Haziran 2012-2013	0.95 \$/net kg. Maks. 3 \$/kg. Haziran 3013-2014	0.90 \$/net kg. Maks. 3 \$/kg. Haziran 2014-2015	-	Haziran 2015
Çerçevesiz cam aynalar	İran	Miktar kısıtlaması	Haziran 2005 500 ton/yıl kota	1800 ton Temmuz 2013-2014	1890 ton Temmuz 2014-2015	1895 ton Temmuz 2015-2016	2084 ton Temmuz 2016-2017	Temmuz 2017
Motosiklet	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük	Mart 2007 200-300 \$/adet	155-240 \$/adet Ağustos 2012-2013	15-235 \$/adet Ağustos 2013-2014	145-230 \$/adet Ağustos 2014-2015	-	Ağustos 2015
Polietilen tereftalat (PET)	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük	Kasım 2011 (%8 CIF)	Kasım 2014-2015 Gümrük kıymeti % 7	Kasım-2015-2016 Gümrük kıy. % 6.75	Kasım 2016-2017 Gümrük kıy. % 6.65	-	Kasım 2017
Polyester elyaf	İran	Ek mali yükümlülük	Eylül 2013	Gümrük kıy.% 22 Eylül 2013-2014	Gümrük kıy.% 21.5 Eylül 2014- 2015	Gümrük kıy.% 21 Eylül 2015-2016	Gümrük kıy. % 20.5 Eylül 2016-2017	Eylül 2017
BOPP film	İran	Miktar kısıtlaması	Temmuz 2013	1.149 ton Temmuz 2013-2014	1.183 ton Temmuz 2014-2015	1.218 ton Temmuz 2015-2016	1.255 ton Temmuz 2016-2017	Temmuz 2017
Tereftalik asit (PTA)	Tüm ülkeler	Ek mali yükümlülük	Ağustos 2014	Gümrük kıymeti üzerinden % 4 Ağustos 2014-2015	Gümrük kıymeti üzerinden % 3.75 Ağustos 2015-2016	-	-	Ağustos 2016

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı verileri